

(Saha Türklerinin Destanı)
NURGUN BATIR DESTANI

(Сахайский эпический сказ)
ЭПИЧЕСКИЙ СКАЗ НУРГУН БАТЫР

(The Epic of Sakha Turks) THE
EPIC OF NURGUN BATIR

Çevirenler:
Erdoğan Altınkaynak*
Aygül Bolotova Altınkaynak**

Bu metin, Manas'ın Görünen Yüzleri: Kayçılar, Akınlar, Ozanlar, Âşıklar projesi kapsamında yapmış olduğumuz derleme, araştırma gezisinde Yakutistan'ın başkenti Yakuts'da, Olonho müzesinde, çocuklar için hazırlanan filmin senaryosu olarak düzenlenen Rusça metnin Türkiye Türkçesine aktarılmış halidir.

(Dünyanın Kuruluşu)

Çok eski zamanda, Ayı Tanrısının akrabası olarak doğan Sahaların atalarının ülkesi, orta dünya kuruldu. Ezelden beri, toprak ana, doğup- batan güneşle yaprak döken ve can verirken eğilen, eksilen, kuruyan ve suyun bolluğunda yeniden dirilen ağaçlarla kurulmuştu. Bu dünya Taş dağlarla çevrili büyük denizde sakinleşiyordu.

(Üç Soyun Savaşı)

Ayı'nın nurlu Tanrıları, üst dünyadan asıl Tanrı Yurgung Aar Toyon (Beyaz Büyük Efendi) başkanlığında kendi ezeli düşmanı Abaaslar ile, insanların ortaya çıkışına kadar birbirlerine düşman oldular. Uzun süre, mızraklarla ve göğüs göğse vuruştular ama yenilmedikleri için onlar ölümsüz oldular.

Savaş yüzünden gökyüzünün tepesi sarsıldı.

Kımıldadı Orta Dünya.

Döküldü Alt Dünya.(duraklama)

Kendi aralarında anlaşma kararı verdiler. Üst dünyanın haydutluğu için doğan Abaaslarlar, Uluutuyar Uлуу Suorun Toyonla (Büyük Kibirli Kuzgun Efendi) başkanlığında, koruyucu şamanlarla, “onların cinayetinden ötürü Ayı halkının her zaman intikam alacaklarını, kurtlarla köpeklerle arkadaşça yaşayamayacaklarını” bilerek, insanların uzağına yerleştiler ve güney gökyüzüne “bulutların ters tarafa koştuğu yere” yerleştiler. (duraklama)

Arsan Duolay başkanlığındaki Abaaslar alt dünyanın “ayakları kürk tabanlı” sessiz gece soyguncuları ise, insanların onlara yetişerek intikam alacağını, Alt dünyanın karanlığında onlara erişmenin insanlar için kolay olmayacağını bildiklerinden, yağmacılık

* . Prof. Dr., Ardahan Üniversitesi, İBEF, TDE Bölümü Öğretim Üyesi.

** . Ardahan Üniversitesi, İBEF, ÇTL Bölümü öğrencisi.

ve haydutluktan sonra sığınacak yer olarak alt dünyaya yerleşme kararını aldılar” (duraklama)

Evrenin sakinleri- üç soyun çağırılan başkanları, Tanrı yazgılarının dürüstlüğünü bilerek – Odun Biis, Çıngız Haan, Dılga Toyon, bütün üç dünyanın kader hakemleriyle, yargıçlarıyla seçtiler onları, “üç dünyayı döndüren taşıyıcı dingili sarsmaya kalkışan herkesi cezalandırmaya” ant içtiler.

(Kahramanın Doğumu)(duraklama)

Üst Dünya Tanrılığının büyüğü Yuryung Aar Toyonun küçük kardeşi Ayinga Sier Toyon’un karısı Ayı Nuradıl Hotun hamile idi. Doğacak çocuk, dokuz aydan çok daha önce, annesinin karnından, kakhaha ve çığlıklarla düştü. Olonhomuzun kahramanı böyle doğuyordu.

Doğar doğmaz kendi azgın karakterini ortaya koydu: bağıyor, ayaklarıyla ve yumruklarıyla vurarak, bütün dünyayla hesaplaşacağı tehdidinde bulunuyordu.

Kahin önceden tahmin ederek “orta dünyanın bütün yaşayanlarını, hem iyi hem kötü insanlarını, onların bütün kabilelerini külleriyle mahvet, yok et, bas, boğ dağıt!” diye şarkısını söylüyordu; yani çok önceden, gökyüzü sakininin öylesine güçlü doğduğunu, bütün dünyaları yıkabileceğini, bütün canlıları yok edebileceğini görüyordu.

Yenidoğanın saldırganlığından korunmuş Tanrılar onu, büyülü kementle beyaz katmanlı göğün kenarındaki demir dağın etrafında dolanan kasırğa döngüsünde bulunan sekiz kenarlı direğe bağlamayı emrettiler.

Bu çocuk gelecekte insanların savunmacısı, Çevik Nurgun Bootur isimdeki bahadır olacaktı.

Tanrılar şu hükme karar verdiler: Bu çocuk sadece orta dünyada belaların ve felaketlerin ortaya çıkması durumunda, huzuru sağlamak ve yıkıcıların kökünü kazımak için özgürlüğüne kavuşacaktır.

(Orta Dünyaya İlk İnsanların Yerleşmesi, Sabıya Baay Hotun’un Gebeliği, Ayısıt’ı Çağırması)

Tanrılar tarafından üst dünyadan orta dünyaya gönderilen, orta dünyanın ilk insanları Saha Saarın Toyon ve onun karısı Sabıya Baay Hotun oldu. (Ayı Tanrılarının akrabaları olarak Yakutlar olonhoda kendilerini nasıl isimlendirdilerse, Ayı Aymaga’nın gelecekteki bütün kabileleri de onların ilk akrabaları olarak sayıldılar) Onları Saydılık Vadisi’nin geniş alanına yerleştirdiler.

Sabıya Baay Hotun’un doğumları başladığı zaman, Ayısıt Soyunun Tanrısına seslendi.

O zamandan beri bütün doğum yapacak kadınlar, çocuk doğurma tanrısına şarkı söyleyerek yardım ricasında bulunurlar

Loğusaların koruyucusu gökyüzünün en yakın katından toprağa beyaz kısrak suretinde indi.

(İkizlerin Doğumu ve Ayısıt’ın Hayır Duası)

Sabıya Baay Hotun, Biri erkek biri kız ikiz doğurdu. Ayısıt soyunu kabul ederek, algıs söylediler.

Doğum Tanrısı çocuklara mutluluk ve çok çocuklu olmaları dileğinde bulundu, her ikisini de isimlendirdi: Erkeğe – Kyun Diribine, kıza ise Tuyaarım Kuo.

(Ayusit'ı Uğurlama Töreni)

Doğumdan sonra üçüncü gün Doğum Tanrısı, yeniden bürünerek beyaz kısrak donuna, beyaz bulutların üzerinde uçarak yerine döndü. Sabıya Baay Hotun, 12 kızını çağırıp, Ayusit'ı uğurlama törenini düzenledi, büyük şölenini kurdu.

(İkizlerin Büyümesi, Abaaslar'nın Ortaya Çıkışı ve Tuyaarımı'yu Kaçırması)

Çocuklar büyüyorlardı. Kahramanca davranışlara susayan Kyun Diribine bir şarkı söylemeye başladı.

Genç pehlivan, cüretkârlıkla üst ve alt dünyanın bahadırlarına meydan okuyor, onlarla güçlerini ölçüştürmeye çağırıyordu. Bu övünmeler, onu felakete sürüklüyordu. Üç gün sonra üç başlı ejderha suretinde canavar çıkıp geldi. Başlarından birisi Abaaslar'nın ateş püsküren bahadırlarından Uot Usutaaki idi.

O (güya ona adanmış) gelini- Tuyaarım Kuo'yu talep ediyordu. Genç bahadır gibi görünerek, eğleniyor, alay ediyor, daha benim yaşım gelmemiş - Abası bahadırı- güç ile âşık atıyor diyordu.

Kısa savaştan sonra Uot Usutaaki yeterince sert olmayan Kyun Diribine bahadırını yendi ve onun kız kardeşi Tuyaarım Kuo'yu kaçırdı.

(Kıladıkı Ebe Hotun ile Birlikte Kahraman ve Kız Kardeşinin Orta Dünyaya Yerleşmesi)

İnsanlar, toprağın sahibi Aan Alahçın Hotun'a alt dünyanın Abaas canavarlarını şikâyet ettiler. İççi Onların şikâyetlerini dikkate alarak, yardım için Yuryun Aar toyon'a yöneldi. Ve işte burada Çevik Nurgun Bootur'u serbest bırakıp orta dünyayı savunması emredildi. Asıl tanrı, Nurgun'u Kıladıkı Vadisi alanına, kız kardeşi Aytalın Kuo ile beraber bırakılmasını emretti. Ana baba ise sürekli savaşta ve seferde bulunacak olan Nurgun ile tek kızını göndermeye cesaret edemediler. Bu yüzden, onlar, kızlarıyla beraber, kendi küçük kardeşi Yuryun Uolana'yı da gönderdiler.

Gökyüzü yaşayanının büyük kızı- üst dünyanın şamanı Ayı Umsuur, özgürlüğüne kavuşmuş erkek kardeşi Nurgun'un orta dünyaya kara bir bulutla indiğini sezdi.

Büyük erkek kardeş ise, gökyüzü bahadırı Myulcyu Byoğyo, gene kara bulutta küçük kardeşleri Yuryun Uolan ve Aytalın Kuo ile beraber orta dünyaya, Kıladıkı Vadisine, onlar için inşa edilen evin olduğu yere geldi.

Ayı Umsuur vedalaşırken algıs söyleyerek onları uğurladı. O, Onlara zorda kaldıklarında yardımcı olacağına dair söz verdi.

(Kahramanın Oyunu Ve Geyik Avcılığı)

Yoldan ayrılan Nurgun Bootur kendi gücünü denemeye başladı: taşlara vuruşlarında kıvılcımlar çıkıyor, ayak patırtılarından toprak uğulduyor, fırtınalar çıkıyor, taşların büyük parçaları havalanıyor ve yağmurlar gibi düşüyordu. Doya doya, bolca oynayan genç bahadır, uykuya daldı ve deliksiz otuz gün ve gece uyudu.

Karnı acıkınca uyanan kahraman, ormanın sahibi Baay Bayanay'ı öven şarkısını söyleyerek ormana koştu. Ormanın neşeli sahibi Baay Bayanay kahramanın nazik isteğini memnuniyetle ve gururla kabul etti. Bu şarkıda o,

Ey avcılığın koruyucusu, bana vahşi hayvan hediye et!

Ormanın neşeli sahibi, ünlü Baay Bayanay, kahramanın çok nazik ricasına övünerek cevap verdi.

O “evine götürebileceği kadar av hayvanı hediye edeceğini bildirerek, lazım olduğu kadarını al, o kadarını evine taşı” dedi ve yüksek, iğne gibi zirvelerden sıçrayarak gitti. Giderken onun sadece şapkası ara sıra görünüyordu.

Nurgun, etrafına bakınırken, sanki onu savaşa çağıran, ormandan dışarı çıkan geyiği gördü.

Henüz silahı olmayan kahraman, kendi taş yumruklarıyla onun kafasına vurdu ve öldürdü.

Böylece, Nurgun’un ilk elbisesinin, geyiğin derisinden oldu. Geyiğin etini ise eve götürdü.

(Atını Ehlileştirmesi ve Kahramanın Bahadır Donanımı Yaptırmak İçin Kıtay Bahsilaan’a Gidişi)

Ertesi sabah, Nurgun, avluda, at bağlama direğine-serge’ye bağlanmış, göklerden gönderilmiş Duraa Hara adlı atı gördü. Kendine armağan edilen atı otuz günde ehlileştirdi ve onun sahibi oldu.

Daha sonra, Nurgun, at üzerinde demirci Kıtay Bahsilaana’ya doğru yol aldı; demirci onun için bahadır silahları ve demirden bahadır zırhını yaptı.

Silahlanan Nurgun Bootur şarkı ile savaş yemini etti: “Düşman Abaaslara acımak yok!”

(Kahramanın Kaçırılan Geline Gidişi)

Bir keresinde sabahleyin Nurgun Bootur şarkı ile erkek kardeşine kendi rüyasını anlattı: Yurung Uolan’ın nişanlısı Tuyaarımı Kuo gelinin ruhu beyaz turna suretinde uçarak geçti. O ağladı ve yardım istedi. Ve Yuryung Uolan kendi nişanlısını kurtarmak için derhal yola çıktı. Uzaklaşırken, göz gezdirdi ve vatanının toprağının sahibi Aan Alahçin’i gördü, O, Tuyoreh kaşığına fal açma ritüelini yapıyordu. Onun falında genç bahadırın yenileceği çıktı: kaşık obruk tarafı altta olacak şekilde üç kez yere düşmüştü.

Ağlayarak, “Yuryung Uolan üç kez ölecek ve üç kez yeniden doğacak ve nişanlısı Tuyaarım Kuo ile mutlu olacak.” Dedi.

Yuryung Uolan’ı vatan toprağının sahibi uğurladı. Vatan toprağının sahibi ona, kahramanlık gücü aşılacak için sütünü emzirtmişti.

(Kahramanın Kız Kardeşinin Kaçırılması ve Kahramanın Arsan Duolay’ı Yenişi)

Genç bahadırın gidişinden sonra ansızın, alt dünyanın üç gölgeye sahip olan Abaaslar bahadırı Yosyos Harbür sekiz ayaklı canavar suretinde geldi. O Aytalın Kuo’yu kaçırdı ve ortadan kayboldu. Nurgun Bootur, sadık atına oturup, kaçırmanın peşinden kovalamaya başladı, alt dünyaya geçti. At, ateş denizinin kıyısında duraksadı ve sahibinin sıkıca ona tutunmasını istedi, çünkü onlar şimdi ateş denizinin üzerinden uçarak geçecektiler.

Uçarak geçtikten sonra onlar saklandılar. Kaçırmanın ortaya çıkışıyla, Nurgun, Yosyoh Harbür’in üzerinde gittiği üç kafalı sekiz bacaklı ejderhayı parçalara ayırdı, Aytalın Kuo’yu ondan aldı ve onu kıl topuna dönüştürüp kendi atının sol kulağına koydu ve onu ana vatanına gönderdi. Atına, onun ilk çağrısında gelmesini tembihledi.. Yosyoh Harbür kızı alıkoyamadığı için hayıflandı, Nurgun’u öldürmekle tehdit etti.

Nurgun ve Yosyoh Harbura'nın uzun süren savaşı başladı. Savaş sırasında onlar alt dünyayı harap ettiler. Alt dünyanın başkanı Arsan Duolay, yüksek gökyüzünün hükümdarlarına yöneldi.

O, üç gökyüzü muhafızının gönderilmesini, paralanan her iki bahadırı bağlayarak, "güneş ve ayın doğduğu yerdeki" ("gümüş dağların ardından nazlı ayın büyüdüğü, altın dağın ardından güneş çocuklarının oynadığı yerde") kutsal altın dağa gönderilmesini rica etti.

Kader hâkimlerinin hükmüne göre gökyüzü muhafızları, bahadırları çıkarttılar.

Ama orada, bahadırların savaşı tahribatı doğurdu. Üç dünya sakinlerinin yalvarmaları nedeniyle kader tanrılarında Dılga-toyon, savaşı alt dünyaya, ateş denizinden uçurum denizine, ortasında ateş denizinin dalgalarının döndüğü Yolyuyu Çorkoçoh adasına taşımayı emretti. Adada-falezde, sadece ikisi sığılabildiler.

Savaştan bitkin düşen bahadırlar, kendi şaman kız kardeşlerini yardıma çağırdılar.

Nurgun'un büyük kız kardeşi, kahramanı eskisinden daha güçlü yapan ilge'yi getirdi. Alt dünyanın şamanı Itık Hahaydaan ise, cevap olarak, Yosoh Harbır'a kan pıhtısı fırlattı ve Abaaslar bahadırı da eski gücüne kavuştu. Yosoh Harbır, Nurgunun kafasını aşağıya, denize attı, ama Ayı Umsuur onu kendi davuluyla yakaladı. Sonra kahraman alt dünyanın bahadırını aşağı attı. Itık Hahaydaan da onu davuluyla yakalamayı denedi. Fakat Nurgun'un kız kardeşi üfleyerek onun zilli tefini deldi. Yosoh Harbır ateş denizine düştü ve can verdi.

Zafer kazanan Nurgun Bootur, doğan donuna girerek, uçurumdan havalandı. Ayı Umsuur ile vedalaştı ve kendi atını çağırdı. At geldi. Kahraman onun kulağındaki kıllı topa erişti. Kız kardeşi kendi kılığında karşısına çıktı. Sonra orta dünyanın koruyucusu girişi ebedi olarak tıkadı ve kız kardeşiyle ana vatanına yol aldı.

(Kahramanın Abaslara Yenilişi)

Nurgun'un küçük erkek kardeşiyle neler oldu?

Yuryung Uolan zengin bir ülkeye geldi. Lüks yurtanın yakınında onu ayı dilber kızları kımız çoronuyla karşıladı. Yol yorgunluğundan dinlenmesi için evlerine davet ettiler. Yuryung Uolan, Atının kurtadam-Abaslar kızları'nın hainliği hakkındaki uyarısını dikkate almayarak, daveti kabul etti. Doğrudan eve girdi ve onun divanına oturdu. Divan hemen ikiye parçalandı ve Yuryung Uolan uçuruma düştü. Uot Usutaaki'nin emirlerine göre yeryüzü güzellerine dönüşen Abaas kızları kahkahalarla onu derinliklere yolladılar.

Kim gelecek yardımına? Sadece sadık at.

Yuryung Uolan'ın atı gökyüzüne, sahibinin kurtarılması için seslendi.

Atın yalvarmalarında gökyüzü şamanı Ayı Umsuur kendi küçük erkek kardeşi Yuryung Uolan'ı onların tanrı babalarının altın saçlarından bükülmüş ipliği indirerek kurtardı. Güneş iplik değer değmez Yuryung Uolan canlandı. Kız kardeşinin tavsiyesiyle ipi beşkere beline doladı ve onu uçurumdan çekip çıkardılar. Büyük kız kardeş, evine geri dönmesi için onu ikna etmeye çalıştı, ama bahadır kabul etmedi ve kuyruğu çingiraklı ak turnaya dönüşüp, ateş denizi Muus Kudulu'nun üzerinde uçtu ve alt dünyaya, direk Uot Usutaaki'nin demir evine indi ve onunla savaşa girdi. Uot Usutaaki, kocaman ateş ejderhasına dönüşerek, kahramanın arkasından dolandı ve onun kanını emmeye başladı. Ama Yuryung Uolan kurtulmak amacıyla kurnazca bir teklif yaptı. Onun kız kardeşi K115 Kıskıydaan'ı kendisine evlenmek için istedi. Abaaslar kızı çok mutlu oldu.

O şarkısında, pek çok kahraman-güveylere reddettiğini, sadece onu beklediğini söyledi. Sevinen Uot Usutaaki, Yuryung Uolan'ı serbest bıraktı.

Uot Ustaaki düğün şöleni için yiyecek aramaya gittiğinde, Yuryung Uolan Kızı Kıskıydaan'ı hileyle öldürdü ve Tuyaarım Kuo'yu serbest bırakmaya çalıştı. Ama geri dönen Uot Usutaaki Yuryung Uolan'ı kolayca alt etti.

Bahadır can çekişme şarkısını söylemeye başladı. Yuryung Uolan hısımlarıyla helalleşti ve Nurgun Bootur'u yardıma çağırıldı.

Abaaslar bahadırı onu öldürdü.

(Kahramanın, Tuyaarım Kuo'yu ve Orta Dünyanın Esir Edilen İnsanlarını Kurtarmak İçin Seferi)

Nurgun Bootur, Yosoh Harbır'ın üzerindeki zaferden sonra serbest kalan kız kardeşini alarak evine dönerken, küçük erkek kardeşinin bıraktığı savaş okunu gördü, okun sapı beyaz olana kadar kurumuş, saplandığı yerde ise yoğun kan pıhtılaşmıştı. Bahadır'ın yenilişinin bu parlak işareti olan ok çürümüş ve artık neredeyse kırılacaktı. (Eğer sefer başarılı olsaydı ok ilk halinde olacaktı) Hazin ve kızgın Nurgun, hemen yeni sefere çıktı. Kız kardeşi evde tek başına kaldı. Alt dünyanın geçidine ulaştıncaya, Nurgun, atını eve geri dönmesi için saldı, kendisi yola devam etti. Alt dünyaya uçarken üç kenarlı demir mızrağa döndü. Uot Usutaaki'nin dönüştüğü ateş ejderhasını delmeyi denedi. Ama düşman kaçıp kurtuldu. Mızrak ise yer altı dünyasının göbeğini boydan boya deldi, kocaman taş direklerin yarısı kum gibi döküldü.

Uot Usutaaki Nurgun'ı yok etmekle tehdit etti. Ama ateş ejderhasının bütün tehditleri boşa gitti. Her iki rakip kendi görünüşlerine döndüler. Otuz gün süren savaş kimseye üstünlük vermedi, sadece alt dünya yıkılıyordu.

Nurgun dinlenmek için otuz gün ara vermeyi teklif etti. Uot Usutaaki bu teklifi kabul etti. Onlar bu zaman içerisinde birbirine baskın yapmamaya yemin ettiler. Uot Usutaaki sızlanmalardan sonra hemen uykuya daldı. Nurgun ise Abaaslar bahadırı tarafından hapsedilen tutsakları aramaya gitti, bir kadının ağlama sesini duydu.

Tuyaarım Kuo uğruna bahadırların ve onun güveylelerinin can verdiği kendi güzelliğinden yakınıyordu.

Zindanda, Abaaslar ininde, Nurgun, zincire ve prangaya vurulmuş Tuyaarım Kuo'yu ve Kun Diribine'yi buldu.

Kun Diribine, hapsedilen bütün kırk dört ayı bahadırını serbest bırakmayı ve hepsi beraber ortak düşmanlarına baskın yapmayı teklif etti. Nurgun, buraya tutukluları serbest bırakmaya geldiğini, ama onları, zayıflıklarından dolayı güçlü düşmanlara yem etmek istemediğini söyledi. O savaşa tek devam edecekti. Sonra Abaaslarla mücadele planını açıkladı: Tuyaarım Kuo'yu, Uot Usutaaki geldiğinde, gözyaşlarıyla onu acındırıp ve onun karşısını kendi asıl görüntüsünde çıkmasını razı etmeye çalışmasını tembih etti. O zaman aniden ortaya çıkarak ona saldıracağını söyledi. Bundan sonra Nurgun aniden çiğ tanesine dönüşüp ortadan kayboldu.

30 gün sonra ateş ejderhası suretinde Uot Usutaaki geldi. Düşmanını bulamayınca endişelendi, herhangi bir tuzaktan şüpheleniyordu. Tuyaarım Kuo ağlıyarak, nişanlılarını bir kez bile kendi görüntüsünde görmediğine sitem ediyor, dönüştüğü halin onu korkuttuğunu ve onu sevmediğini söyledi. Her zaman yalnız, karanlıkta ve yalnız olarak kocasız bir ömür çürütmektense onun için en iyisi ölmektir.

Uot Usutaaki ondan böyle kelimeler duyduğu için çok sevindi, dokuz katlı zırhını çıkarıp kendi kılığını döndü. Bu sırada Nurgun Bootur aniden ortaya çıktı ve onu çatal mızrağıyla deşti, onu yendi.

Uot Usutaaki can çekişme şarkısında, Nurgun'a, bir daha vurması için yalvardı. Ama Tuyaarıma Kuo Nurgun'u durdurdu. Bunu yapmamasını, ikinci bir vuruşta Abaaslar'ın daha korkunç bir güç kazanarak canlanacağını ve sayısız felaket getireceğini söyledi.

Düşmanı yenen Nurgun Bootur, gri fareye dönüştü, Uot Usutaaki tarafından saklanan can suyunu buldu ve uzun süren uykudan sonra uyanırmış gibi Yuryun Uolan'ı canlandırdı. Sonra iki kardeş birlikte Tuyaarıma Kuo'yu ve Kun Diribine'yi zincirlerinden serbest bıraktılar. Nurgun Bootur, esir edilmiş ayı bahadıklarını buldu ve onların bağlı olduğu sihirli iplerden kurtardı. Serbest bırakılan 44 ayı bahadırı Nurgun'a onları kurtardığı için teşekkür ettiler ve onu övdüler. Ona, onun bu iyiliğine "ona olmasa bile, onun gelecek nesillerine" karşılığını vereceklerini, bu iyiliğin asla unutulmayacağını sözünü verdiler.

Serbest bırakılan bahadırlar vedalaşarak, kimi doğana, kimi kartala dönüşerek, kimi ise sadece bulutlara oturarak kendi ülkelerine döndüler. Vedalaşırken, Çevik Nurgun Bootur, Kun Diribine'ye, "üç yıl sonra Yuryun Uolan'ı onun kız kardeşi Tuyaarıma Kuo'ya karısı olmasını teklif etmesi için göndereceğini ve hısımların gelinlerin buluşması için nişan hazırlıklarına başlamalarını" söyledi.

Bu üç yıl içerisinde onlar, bütün üç dünyanın bahadıklarını davet ederek, büyük şöleni hazırlamaları gerekiyordu.

(Üç Yıl Sonra Kahramanın Tuyaarıma Kuo'yu İstemeye Gitmesi Ve Evlenmesi)

Üç yıl sonra Nurgun Bootur ile beraber Yuryung Uolan Saha Saarın toyuna ve Sabıya Baay Hotuna, Tuyaarıma Kuo'yu istemeye gittiler. Ama bu üç yıl içerisinde başka evlenecek gençler de toplandılar, yarışmalara hazırlandılar. Gelinlerin babası, kader tanrısı Dılga Toyon'un kurallarına göre, Tuyaarıma Kuo ile evlenecek kişi, göğe asılı duran ve kızın ruhunun saklandığı altın kutuyu vurarak düşürecek kişidir. Yuryung Uolan, altın kutuyu okuyla kırdı, bu güzelin ona ait olduğunu ispatladı ve onunla evlenmeye hak kazandı. Bütün ayı katılımcı insanları sevindiler ve onu alkışladılar.

Ama gelinin kut-ruhunun dörte birini üst dünyanın Abaası Uot Usumu çaldı. Onu Nurgun Bootur kovaladı. Yuryung Uolan, Tuyaarıma Kuo ile evlendi ve düğün şöleninden sonra üç gün kayın pederinin evinde kalan Yuryung Uolan eşini kendi evine götürdü. Yeni evliler gitmeden önce gelinin annesi Sabıya Baay Hotun mutluluk ve saadet dileğiyle veda algısı söyledi.

(Üst Dünyanın Abaası Uot Usumu'nun Tuyaarıma Kuo'yu Kaçırması ve Tuyaarıma Kuo'nun Esarete Doğum Yapması, Çocuğun Doğum Tanrısı Ayısıt Tarafından Üvey Babasından Kurtarılması)

Yuryung Uolan karısıyla eve geldi. Dokuz gün boyunca Kıladıkı Vadisinde düğün töreni devam etti. Ama dokuzuncu gecenin sonunda üst dünyanın Abaası Uot Usumu, Tuyaarıma Kuo'yu kaçırdı.

Etrafı dağlarla çevrili olan Yuryung Uolan, başarısız aramalardan sonra aklını kaçırdı. Esir edilen Tuyaarıma Kuo ise dokuz aylık hamile idi. Kadınların hamileliği nedeniyle erkekler onlara kirli diye yaklaşmıyordu. Kaçıranların sırnaşık isteklerinden böylece kurtulmayı başardı. Uot Usumu, yiyecek aramaya giderken, dönüşte onun çocuğunu yiyeceğini söyleyerek korkuttu. Yalnız kalan kadın, şarkısıyla Ayısıt'ı çağırarak yalvardı. Doğum tanrısı Ayısıt'a, çocuğunu üvey babasından kurtarmasını diledi. Abaaslar cadı

karısı Demir Dieglikeen'in yardımıyla doğum zamanında çocuğu kaçırap orta dünyanın kuytu yerinde onu sakladılar.

(Çocuğın Büyümesi, Ad Alması, Ebeveynlerini Arayışı)

Çocuk yalnız büyüdü, avlanarak kendine yemek buldu. Ergenleşince ana babasını aramaya çıktı. Dolaşırken, dokuz köknarda bükülmüş, dokuz yuvada oturan, dokuz peri kızını gördü. Adsız çocuk onlara yöneldi ve onlardan kendi soyunu anlatmalarını istedi.

Peri kızları onun çok acı çeken ebeveynlerini, onun yenilmez amcası Çevik Nurgun Bootur'u ve kendi ismi Oğo Tulayaah (yetim) olduğunu anlattılar.

Yolculuğunun devamında o, beyaz turnayla karşılaştı. Turna, Kııs Nurgun Bahadır'a dönüştü. Kııs Nurgun, semavi ruhlardan çocuğa bahadır atını, bahadır silahlarını ve teçhizatını vermesini diledi. Kııs, ona ana babasının ve onun güçlü amcasının alın yazısı hakkında bilgi verdi. Çocuğın amcası Nurgun'un, Kııs Nurgun'la, kendisine bir kötülük etmeden, bir an önce görüşmesi gerektiğini söylemesini istedi. Çocuk bu kadının amcasına rakip olmasına çok şaşırđı.

(Gökyüzü Şamanlarının Yardımıyla Kahramanın Büyüden Kurtulması, Ölü Suda Kahramanın Dayanıklı Kılınması. Üst Dünya Abası Uot Usumu İle Kahramanın Mücadelesi Ve Zaferi)

Kader tanrısı Dılga Toyon'un kurallarına göre, gökyüzü şamanları fırtınayı durdurdular ve Nurgun'u uyutan büyülerden kurtardılar. Büyük savaşları kazanması ve rakipleri ile eşit güce sahip olması ve onun cesaretinin artması için, ölü suda yıkanmasının gerekli olduğunu bildirdiler.

Cehennemın çevik demir balığına dönüşerek, Nurgun ölü suda yıkandı. (Bu su büyük uçurum taşlarını bile ufalıyor)

Nurgun Bootur'un dayanıklılığın artmasından sonra derhal Tuyaarıma Kuo'yu kaçırana yöneldi. Uot Usumu, Ayısıt tarafından kaçırılan çocuğu ararken uğradığı başarısızlıtan yeni kurtulmuşken, Nurgun Bootur çıka geldi. Uot Usumu'dan kardeşinin karısını istedi. Ama Uot Usuma vermek istemedi.

Savaş başladı. Savaşan bahadırlar gökyüzü Abaslar toprağına sayısız felaket getirdiler. Onların hükümdarları Uluutuyar Uлуу Suorun Toyon tanrılara şikâyetçi oldu. Tanrılar, eşit güçteki iki bahadırın savaşı kesmek ve barış içinde dağılmayı istemediklerini hesaba katarak, onlara korkunç derecede, üst dünyada gökyüzü ateş ipi "Halbas hara" ile "kanlı ağlama"ya, ateş denizin üzerinde dönen "sihirli halata" maruz kalmalarını uygulamaya karar verdiler. "Bunlardan birisi sağ kalacak ve yaşamayı hak edecek" buyruğunu verdiler.

Nurgun Bootur, doğana dönüşüp, "Halbas Hara"ya oturdu ve imtihana katlandı, sadece gücünü ve kıvraklığını değil, uğruna savaştığı şeyde de haklı olduğunu ispatladı. Uot Usumu ise bu imtihana katlanamadı ve canını verdi.

Onun kız kardeşi, şaman Abas Uot Kutaalay sihirle onun ruhunun bir parçasını kurtarabildi ve onun ile demir beşikteki kardeşini canlandırmaya çalıştı. Eğer bu gerçekleşseydi, o daha güçlü ve korkunç bir bahadır olacaktı. Ama Nurgun, kartala dönüşerek, şamanı yendi, beşiğı kırdı. Kurbağı şeklinde gelecek olan canavarın ruhunu, o beşikte öldürdü. Zaferden sonra Nurgun, yarı baygın uykuya daldı.

Bu zaman içerisinde, Oğo Tulaayah babasını buldu ve hayır duasını alarak, annesini aramaya gitti. O, annesini üst dünyada, Uot Usumu'nun ininde buldu.

Ana – Oğul birlikte bitkin düşen Nurgun Bootur’u buldular. Tuyaarına Kuo, bahadırın ağzını açıp, algışla, bahadıra güç vermesi için kendi göğsünden süt sağdı.

Oğo Tulaayah amcasına Kıs Nurgun’un sözlerini ilettili. Nurgun Bootur, yeğenini uğurlayarak, bir an önce annesini ana vatanına götürmesini emretti ve ona kısmeti olarak kız Haçılan Kuo’nun olduğunu söyledi. Oğo Tulaayah kızı almaya gitmesi için acele etmesi gerekti. Üst dünyadan bahadır Timir Dıbirdaan’ın ona evlenme teklifi etmek için çoktan yola çıktığını söyledi.

(Kahramanın Kıs Nurgun’a Gidişi, Onların Arasındaki Savaş. Alt Dünya Abaası Alıp Hara Büyücüsünü Yenmesi, Haan Dargıstaya’nın Kurtarılması. Üst Dünyanın Şamanları Tarafından Kıs Nurgun’un Arındırılması. Kahramanın Kıs Nurgun İle Birleşmesi)

Uot Usumu üstündeki zaferden sonra Nurgun Bootur, kendi nişanlısı Kıs Nurgun’a yöneldi. Ama Nurgun Bootur evlenmeyi değil, intikam almayı düşünüyordu. Çünkü Kıs Nurgun onun yolunu kesip, kanını dökeceği, onu alçaltacağı, onu kendi kölesi yapacağını söylemişti. Kahraman onun ülkesine geldiğinde kimseyle karşılaşmadı. Orada, kocaman kurgan ve buz evi duruyordu. Kahraman içeri girdi. Ev sahibi zırhlarını çıkarmış, uyuyordu. Nurgun Bootur onu uyandırmaya kıyamadı. Başka bir yatağa uzandı ve uyudu. Uyandığında, onu, silahlanmış olarak yanında durduğunu gördü. Onun kudreti ve güzelliği kahramanı şaşırttı. Neden onun, ona geldiği sorusuna, intikamını unutarak, evlilik teklifi etmeye geldiğini ve derhal kendine cevap vermesini istedi.

Kıs Nurgun bütün taliplerini sınıadığını ve bu zamana kadar hepsini mağlup ettiğini hatırlattı. Onunla güreş yapmayı teklif etti ve her şeyin bu mücadelenin sonucuna bağlı olduğunu söyledi. Eğer kendisi yenerse, Nurgun’a çabukça toparlanıp eli boş olarak evinin yolunu tutması gerektiğini söyledi.

Nurgun yendi. Bahadır kız, onu toprağa atarak gururunu incittiği için gücendi, tekrar savaşa çağırıldı.

Nurgun Bootur nişanlısının davranışlarına şaşırdı, ona ayı insanlarını gücendirme hakkı olmadığını hatırlattı. Evlenmeye geldiği kızla o doğuşemeyeceğini söyledi ama kız inatla doğuşmek istiyordu.

Otuz gün sonra Bootur, Kıs’ı yendi ve onu toprağa attı. Ama büyü gücüne sahip olan Kıs Nurgun, dumana dönüşerek uçtu ve büyücü bahadır Alıp Hara’da himeyi arayacağını bildirip gitti. Nurgun Bootur’un ona yetişmeye çalışmasını önerdi.

Güvey derhal kendi yağız atıyla onu kovalamaya başladı. Ama katran denizi kıyısında onun sadık at duraksadı ve dile gelerek daha fazla gidemeyeceğini şarkıyla söyledi. Nurgun atı orta dünyaya salıvererek, çelik mızrağa dönüşüp denizin öbür kıyısına atladı. Kıyıya ulaştığında yaban arısına dönüşüp Abaasların inine doğru uçtu.

Alıp Hara’ya varan Kıs Nurgun, onu kovalayan ayı bahadırından onu korumasını rica etti. Örumceği andıran canavar çok sevindi. Mutlu Abaas, altı kolu ve ayağıyla dişi bahadırı kucaklayıp, koklayarak “bakır göğüslü kuşçuğu, hiçbir Nurguna bırakmayacak” diye söyledi. Kahraman, Kıs Nurgun’un davranışına çok öfkeleni ve burada Alıp Hara ile savaşa girişmeye hazırlandı. Ama bu arada nişanlısının kardeşi bahadır Haan Dargıstay’ı Alıp Hara’nın yenerek ateş batağına hapsettiğini gördü

Haan Dargıstay, Nurgundan kendini bataklıktak kurtarması için ricada bulundur. Kahraman, zorda olanlara yardım etme görevini hatırlayıp, düşmanını bırakıp doğana dönüşüp, büyük kız kardeşi Ayı Umsuur’u yardıma çağırarak hemen ateş batağına girdi. O

ateş batağını çevreleyen kanlı cehennem sisini yardı, Haan Dargıstay'ı bağlayan sihirli ipi 8 parçaya böldü ve bu dipsiz uçurumdan atlayıp, Alıp Hara ile savaşa girişti.

Kara Batak kanlı sisle Nurgun'u sardı, sihirli ip ise aniden onun bedenine sekiz kez dolandı. Nurgun Bootur, kız kardeşi gökyüzü şamanı Ayı Umsuur'un göz ışıklarıyla oluşmuş iki sağlam ip tutarak, kendisini saran sihirli ipi parçaladı ve katı toprağa atladı. İki bahadır Alıp Hara'yı çabucak yendiler. Onlar sevindiler.

Onların mutluluğuna sadece Kıs Nurgun katılmadı. Nurgun'un onu nasıl alçalttığını unutamıyordu. Nurgun Bootur, Kıs Nurgun'un Alıp Hara'ya rica etmeye gelmesine çok kızgındı. Kıs Nurgun, Nurgun Bootur'un kendisine kızgınlığını anlamıyordu.. Erkek kardeşinin konuşmasına rağmen Nurgun Bootur'a kılıcını salladı ama kılıç Nurgun Bootur'a ulaşmadan büyük bir taşa değdi. Kılıç taşı toz etti. Onun kılıcının gücünden gök gürültülü kanlı alevler çıkıyor, gökyüzünde kudretli şimşekler çakıyor, gürültüler kopuyordu. Güvey ve gelin dinlenmeden otuz gün boyunca vuruştular.

Alt ve üst dünyanın hem insanları hem hâkimleri Asıl tanrı Yuryung Aar Toyon'a güvey ve dik başlı gelini şikayet ettiler. Orta dünyanın insanları onları kötülükten ve felaketten kurtarmaya tahsis edilen kişinin tahribi ve yıkımı getirdiğinden ötürü öfkelenmişlerdi. Orta dünyanın yaşlıları, evlenmek yerine güveyle savaşan ve toprağa yıkım getiren Kıs Nurgun'u suçlu saydılar.

Yuryung Aar Toyon, gökyüzünün altı ak şamanına, güveyi ve gelini birbirinden ayırmayı ve dik başlı gelini temizleme ayinini gerçekleştirmeyi emretti. Ateş üzerinde dokuz kuyruklu demir çubuğun dövülmesiyle, Kıs Nurgun'un bedenine girmiş savaşçı ruhunu temizlediler. Kıs Nurgun'un temizlenmesinde bedeninden, kanından çıkan kurtlar ve yılanlar ateşe düşüyorlardı. Ondandır gökyüzü şamanları Kıs Nurgun'u ilahi su ile dirilttiler.

Onun savaşçı ruhundan arınmış kanı ve bedeni, barış kılığında, çok daha güzel oldu. Ayı Umsuur şamanı, Haan Dargıstay ve Aytalın Kuo'nun evleneceklerini herkese haber verdiler.

(Oğö Tulaayah'ın Haaçılan Kuo'ya gidiş, Nurgun Bootur ile Kıs Nurgun'un Oğö Tulaayah'ı ve Haaçılan Kuo'nun kardeşlerini Abaaslar Bahadırı Timir Dıbirdaan Kurtarışı)

Oğö Tulaayah, ana - babasından hayır dua alarak, Haaçılan Kuo ile evlenmeye gitmişti. Yolda rakibi Timir Dıbirdaan ile karşılaştı. Başlanan savaşta Timir Dıbirdaan, Oğö Tulaayah'ı yendi. Oğö Tulaayah tarafından yardıma çağrılan iki genç bahadır(Haaçılan Kuo'nun kardeşleri) da yenildiler.

Bu sefer Oğö Tulaayah, amcası Nurgun Bootur'u yardıma çağırıldı.

Yardıma Çevik Nurgun Bootur ve Kıs Nurgun geldiler.

Onlar çabucak Timir Dıbirdaan'ı mağlup ettiler ve öldürdüler.

Abaaslar üzerindeki zaferden sonra Oğö Tulaayah gelinin erkek kardeşleri genç bahadırlarla, kendine ayrılan Haaçılan Kuo'yu istemeye gitti. Nurgun Bootur nişanlısı Kıs Nurgun'la, gene Aytalın Kuo güveyi Haan Dargıstay ile evlerine döndüler.

Nurgun Bootur'un mülküne geldiler.

Kutladılar iki düğünü onlar,

Kutladılar emsali görülmemiş şöleni...

Öylesine bereketli, Orta dünyada,
Her türlü üstün yeteneğin bol olduğu, Sarsılmaz
gelecek verildi.
İyi geçinen aile ile çevrelendi. Mutlu
yaşadıklarını söylüyorlar. Saha halkının
koruyucusu
Güçlü bahadır
Nurgun Bootur!